PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Radovanović, Bruno

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:118584

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-13**

Repository / Repozitorij:

EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij (*Poduzetništvo*)

Bruno Radovanović

PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Završni rad

Kolegij: Uočavanje poslovne prilike

JMBAG: 0010229876

e-mail: (bradovanovic@efos.hr)

Mentor: (izv.prof.dr.sc. Anamarija Delić)

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study (Enterpreneurship)

Bruno Radovanović

ENTREPRENEURIAL SUPPORT INSTITUTIONS IN OSIJEK-BARANJA COUNTY

Final paper

Osijek, 2022.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Bruno Radovanović
JMBAG: 0010229876
OIB: 61534103992
e-mail za kontakt: radovanovicbruno2000@gmail.com
Naziv studija: Preddiplomski studij (Poduzetništvo)
Naslov rada: Poduzetničke potporne institucije Osječko-baranjske županije
Mentor/mentorica rada: Anamarija Delić

U Osijeku, 2022 godine

Potpis Bruno Radovanović

Poduzetničke potporne institucije u Osječko-baranjskoj županiji

SAŽETAK

Poduzetništvo je izrazito važan dio ekonomskog rasta. Zato je važno da u poduzetničkom okruženju postoji adekvatna razina podrške poduzetnicima, kako bi se maksimizirali izgledi njihovog doprinosa razvoju gospodarstva, odnosno vjerojatnosti opstanka u slučaju novoosnovanih poduzeća. Baza Republike Hrvatske broji više od 500 poduzetničkih potpornih institucija, no njihova funkcionalnost i djelotvornost nisu na potrebnoj razini. Problem se ogleda najviše u neusklađenosti ponude usluga sa stvarnim potrebama poduzetnika. Poduzetničke potporne institucije poduzetnicima ne nude u adekvatnom obujmu usluge financijske podrške, što je ograničavajuće jer je pristup izvorima financiranja jedan od primarnih izazova u hrvatskom poduzetništvu. Problematika je prikazana na razini Osječko-baranjske županije u praktičnom dijelu rada.

Ključne riječi: Poduzetničke, potporne, institucije, Osijek, financiranje

Entrepreneurial support institutions in Osijek-Baranja County

ABSTRACT

Entrepreneurship is crucial to economic growth, but its economic impact can only be realized if entrepreneurial surroundings are supportive. That especially goes for start-ups, since probability of their survival in the market is low. Republic of Croatia counts more than 500 entrepreneurial support institutions that are currently underperforming as a whole. Problem is mostly present in the form of incompatibility between supply and demand for their services, demand being the actual needs of entrepreneurs. Croatian entrepreneurial sector usually faces difficulties when in need of funds to grow and/or maintain businesess. This problem is presented at the Osijek-Baranja County level in the practical research part.

Keywords: Entrepreneurial, support, institutions, Osijek, finance

SADRŽAJ

1. Uvod 1
2. Metodološki okvir istraživanja 2
3. Sektor malih i srednjih poduzeća (MSP) u Republici Hrvatskoj 4
4. Poduzetničko okruženje 10
5. Poduzetničke potporne institucije u Osječko-baranjskoj županiji 19
6. Institucije besplatne pravne pomoći u Osječko-baranjskoj županiji: Pravno ekonomska klinika 24
7. Praktični dio: Komparativna analiza potrebnih i dostupunih usluga sektoru MSP u Osječko-baranjskoj županiji 26
8. Zaključak 34

1. Uvod

Poduzetništvo se smatra lokomotivom ekonomskog razvoja svake države, odnosno svjetskog gospodarstva. U kontekstu ekonomskog rasta je posebno važan sektor malih i srednjih poduzeća (MSP), koji generira dva od svaka tri radna mjesta u privatnom sektoru kao i nešto više od 50% ukupne dodane vrijednosti koju ostvaruju europska poduzeća (Europski parlament, 2021). Suvremeno poduzetništvo se odvija u kompleksnim uvjetima dinamičnih promjena i intenzivne konkurencije. U pojedinim industrijama čak ni inovativan proizvod/usluga ne jamči uspjeh jer su barijere koje prethode uspješnoj komercijalizaciji brojne. S obzirom na to, otvara se pitanje sposobnosti poduzetnika za učinkovitim upravljanjem u uvjetima neizvjesnosti. Prirodno je da svi poduzetnici odmah ne posjeduju svo potrebno znanje i vještine potrebne kako bi se savladale barijere i osigurao opstanak s potencijalom rasta poduzeća. Iz tog proizlazi potreba za podrškom sektoru MSP u smislu koordinirane interakcije relevantnih dionika iz okoline na osiguravanju kvalitetnih uvjeta za poduzetništvo, budući da su mala i srednja poduzeća ipak nositelji rasta i razvoja ekonomije.

2. Metodološki okvir istraživanja

Ovaj završni rad je usmjeren proučavanju potpore koja je na raspolaganju poduzetnicima na području Osječko-baranjske županije, konkretno kroz analiziranje poduzetničkih potpornih institucija. Uloga je takvih institucija osigurati specijaliziranu podršku poduzetnicima, odnosno poduzećima u različitim fazama životnog ciklusa – od uspostave i pokretanja, kada je poduzećima potrebna podrška u izgradnji otpornosti, kako bi opstali na tržištu, preko razvoja sve do internacionalizacije poslovanja, kako bi se u konačnici ostvario potencijal poduzetništva u smislu jačanja nacionalne ekonomije. Najčešće se podrška koju nude potporne institucije očituje u mentorstvu, edukacijama, umrežavanju i/ili savjetovanju. Stupanj potpore i specifični oblik podrške ovise o iskustvu poduzetnika i fazi poslovanja poduzeća, prije svega ostalog. Pojedine institucije osim tehničke nude i financijsku potporu u vidu zajmova, jamstava za kredite i/ili pomoći u pripremanju projekata.

Rad se sastoji od 6 poglavlja. U drugom poglavlju, nakon prvog uvodnog, je opisana metodologija rada. U trećem poglavlju je predstavljena problematika sektora malog i srednjeg poduzetništva (MSP) u Republici Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju je predstavljena problematika poduzetničke okoline kao jednog od ključnih preduvjeta za razvoj poduzetništva bilo koje države. U petoj cjelini su obrađene poduzetničke potporne institucije u OBŽ kao akter s važnom ulogom u procesu razvoja poduzetništva. U šestom poglavlju je obrađen primjer Pravno-ekonomske klinike kao poduzetničke potporne institucije u OBŽ čije su usluge poduzetnicima besplatne. U sedmom poglavlju je predstavljen istraživački, odnosno praktični dio rada kojem je svrha analizirati trenutnu usklađenost ponude i potražnje za uslugama poduzetničkih potpornih institucija u OBŽ. Osma cjelina sadrži zaključak završnog rada.

2.1. Metode

U istraživanju je korištena kombinacija nekoliko metoda. Budući da postoji pregršt dostupnih sekundarnih izvora informacija na temu sektora MSP kao i informacija o samim potpornim institucijama, korištena je deskriptivna metoda. Komparativnom analizom su uspoređene aktualne potrebe poduzetnika u odnosu na postojeću ponudu usluga poduzetničkih potpornih institucija.

U radu su korišteni sekundarni i primarni podaci koji su prikupljeni izravno kroz razgovor s predstavnicima institucija i korisnicima njihovih usluga. Naravno, zbog prirode istraživanja je veća zastupljenost sekundarnih podataka, pretežno već dostupni podaci prethodnih istraživanja. S obzirom na to, metodologija istraživanja obuhvaća analizu tehničkih i financijskih potpora institucija u Osječko-baranjskoj županiji pomoću podataka koji su u trenutku pisanja rada bili na raspolaganju.

2.2.Cilj rada

Cilj rada je istaknuti aktualne potrebe suvremenih poduzetnika, odnosno mikro, malih i srednjih poduzeća, izravno ili u kontekstu karakterističnih izazova i barijera koje ukazuju na specifičnu potrebu, odnosno područje u kojem je potrebna podrška te usporediti navedeno s dostupnom ponudom usluga poduzetničkih potpornih institucija na razini OBŽ.

U teorijskom dijelu rada je opisan značaj sektora MSP, zatim su kroz definiranje poduzetničkog okruženja općenito, te hrvatske poduzetničke okoline predstavljene poduzetničke potporne institucije. Analizirana je korisnost usluga ovih institucija s obzirom na procijenjene potrebe poduzetnika, pri čemu se procjena u najvećoj mjeri temelji na poznatim izazovima i barijerama sektora MSP u Hrvatskoj, s naglaskom na aspekte u kojima ponuda najviše odstupa od potražnje, odnosno u kojim konkretnim izazovima nedostaje adekvatna institucionalna pomoć.

3. Sektor malih i srednjih poduzeća (MSP) u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj su kvalitetni uvjeti za razvoj poduzetništva u punom kapacitetu osigurani nakon 2000. godine, kad su usvojeni prvi zakoni i strategije poticanja poduzetništva. Prve službene inicijative traju od 1997. godine, kad je osnovana „Uprava za obrt, zadruge, mala i srednja poduzeća pri Ministarstvu gospodarstva te je pokrenut Probni program za razvitak malog gospodarstva“ (Radlović, 2020: 17). Zakon o poticanju ulaganja namijenjen poticanju razvoja gospodarstva kroz razne mjere kao što su subvencije, porezni i carinski poticaji i sl. je na snazi od 2000. godine (Kesner-Škreb, Pleše i Mikić, 2003). U narednom desetljeću je usvojen Program razvitka malog gospodarstva u razdoblju od 2001. – 2004. (Radlović, 2020), Zakon o poticanju malog gospodarstva (Sinanović, 2019) te Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva za razdoblje 2004. – 2008., a iste godine je Vlada Republike Hrvatske osnovala Hrvatsku agenciju za malo gospodarstvo (Radlović, 2020). Nakon 2010. godine su programi napredovali u strategije razvoja poduzetništva[1], uključujući i aspekte društvenog i ženskog poduzetništva (Hovorka, 2019). Industrijska strategija Republike Hrvatske i Strategija poticanja inovacija Republike Hrvatske su usvojene za razdoblje 2014. – 2020., dok je Strategija pametne specijalizacije (S3) usvojena 2016. godine (HGK, 2021). Zakonom o poticanju malog gospodarstva su definirane osnove za primjenu mjera gospodarske politike (Sinanović, 2019), dok su Industrijska i Strategija poticanja inovacija RH bile namijenjene sustavnom poticanju inovativnosti i repozicioniranju Hrvatske u globalnom lancu vrijednosti (HGK, 2021). Strateški prioriteti i ciljevi navedenih nacionalnih strategija podrazumijevaju mjere za jačanje sektora MSP. Strateški dokumenti izravno namijenjeni poduzetništvu su bili važeći do 2020. godine. Zato se trenutno ističe samo strateški plan Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta za razdoblje 2020. – 2022. godine s kratkoročnim ciljem rasterećenja poduzetnika u vidu administrativnih troškova i to za 20%. Dugoročni cilj plana je „osigurati kontinuitet liberalizacije tržišta profesionalnih i poslovnih usluga“ (MINGPO, 2019).

Konačno, od 2021. godine je aktualna Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/2021-230, br. 123/17), kojom se primarno na poduzetništvo namjerava utjecati diferencijacijom izvora financiranja „kako bi financijski sustav lakše mogao zadovoljiti financijske potrebe poduzeća u različitim fazama životnog ciklusa“ te ulaganjima u istraživanje,

[1] [1] Prema Radlović (2020: 21) relevantne su „Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.; Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje 2016. – 2018.; Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014. – 2020.; Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014. – 2020.; Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. – 2020. godine.“

razvoj i inovacije, čime se planira „stvoriti potencijal za znatno brži rast produktivnosti gospodarstva u budućnosti“ (NN 13/2021-230, br. 123/17). Trenutno su aktualni natječaji Nacionalnog plana za oporavak i otpornost koji je sustavni dio europskog Mehanizma za oporavak i otpornost, a koji stavlja naglasak na razvoj gospodarstva RH. Prema projekcijama Europske komisije se očekuje rast BDP-a od 1.9 do 2.9% i kreiranje 21.000 novih radnih mjesta do 2026. godine[2]. Za poticanje poduzetništva kroz financijsku potporu su najvažnije planirane mjere digitalne tranzicije. U periodu od travnja do prosinca 2022. godine su aktualni Pozivi kojima se financiraju inovacijske aktivnosti novoosnovanih poduzeća, komercijalizacije inovacija, tranzicije na energetski i resursno učinkovito gospodarstvo te digitalizaciju poslovanja (MINGOR, 2022).

3.1.Definiranje sektora MSP u Republici Hrvatskoj

U RH se sektor MSP može definirati na tri načina, odnosno moguće je primijeniti jedan od dva hrvatska Zakona ili europsku metodologiju za klasifikaciju poduzeća po veličini. Na području Republike Hrvatske su primarni kriteriji definirani Zakonom o računovodstvu i Zakonom o poticanju malog gospodarstva. Oba zakona sadrže vlastite okvire za definiciju sektora MSP. Prema Has i Knežević (2018: 167) Zakon o računovodstvu procjenjuje veličinu poduzeća s obzirom na imovinu, godišnji prihod i prosječan broj zaposlenika u godini, iz čega proizlazi klasifikacija na mikro, mala, srednja i velika poduzeća. Zakon o poticanju malog gospodarstva je je noviji (2016) te na subjekte malog gospodarstva gleda kao na fizičke i pravne osobe „uz uvjet da samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti s ciljem ostvarivanja dobiti“ (Knežević i Has,2018: 167). Aktualni pristup definiranju MSP-ova Europske unije, koji je aktualan i danas, je obavljen prvi put 20. svibnja 2003. godine u Službenom dnevniku Europske unije (eng. *Official Journal of the European Union*) te je poznat kao preporuka Europske komisije 2003/361/EZ. Navedeni dokument u članku 2 definira kako se „kategorija mikro, malih i srednjih poduzeća odnosi na sva poduzeća koja zapošljavaju manje od 250 radnika, čiji godišnji promet ne prelazi 50 milijuna eura i/ili čija bilanca ne prelazi 43 milijuna eura“. Nadalje, u *Vodiču za korisnike o definiciji malih i srednjih poduzeća* (Europska komisija, 2015) se nalazi klasifikacija sektora MSP na mikro poduzeća (manje od 10 zaposlenika, godišnji promet ili ukupna imovina na godišnjoj razini manja od 2 milijuna eura), mala (do 50

[2] https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/croatias-recovery-and-resilience-plan_en [pristupljeno 28. srpnja 2022. godine]

zaposlenih, a godišnji promet, odnosno bilanca ne smiju biti veći od 10 milijuna eura) i srednja (od 50-250 zaposlenika, a godišnji promet, odnosno bilanca ne prelaze 50 milijuna eura). Pritom su zaposlenici svi radnici koji u poduzeću rade na puno radno vrijeme, na pola radnog vremena, privremeno zaposleni i sezonski radnici te „sve „osobe koje rade u poduzeću, a koje su upućene na rad i smatraju se zaposlenicima u skladu s nacionalnim pravom“ (Europska komisija, 2015: 12).[3] Godišnji promet se odnosi na ostvarene godišnje prihode od proizvoda i/ili usluga kroz redovitu djelatnost, i to „nakon odbitka rabata; promet ne smije uključivati PDV ili ostale neizravne poreze“ (Europska komisija, 2015: 13).

Navedena podaci su prikazani sažeto u tablici 1 u nastavku.

Tablica 1. Sažeti prikaz razvrstavanja poduzeća po veličini

Razvrstavanje	**Pokazatelji**		
Zakon o računovodstvu	**Iznos ukupne aktive**	**Iznos prihoda**	**Prosječan broj radnika tijekom godine**
Mikro	do 2.600.000,00 kn	do 5.200.000,00 kn	do 10
Mali	do 30.000.000,00 kn	do 60.000.000,00 kn	do 50
Srednji	do 150.000.00,00 kn	do 300.000.000,00 kn	do 250
Veliki	Prelaze bar 2 od 3 granična pokazatelja koji se primjenjuju na srednje poduzetnike		
Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva	**Prosječan broj zaposlenih godišnje**	**Prihod/aktiva/dugotrajna imovina**	
Mikro	do 10	do 2.000.000,00 EUR	
Mali	do 50	do 10.000.000,00 EUR	
Srednji	Prihod/aktiva/imovina prelazi kriterij za male subjekte		
Članak 2 preporuke E. komisije 2003/361/EZ	**Broj zaposlenih**	**Promet/bilanca/aktiva**	
Mikro	do 10	do 2.000.000,00 EUR	
Mali	do 50	do 10.000.000,00 EUR	
Srednji	50-250	do 50.000.000,00 EUR	

[3] Uključeni su još i vlasnici-direktori te „partneri koji se bave redovitom djelatnošću i od poduzeća stječu financijsku korist“ (Europska komisija, 2015: 12).

Izvor: Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20); Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13, 121/16); Članak 2 preporuke Europske komisije 2003/361/EZ.

Postoji i klasifikacija sektora MSP s obzirom na resurse, odnosno vlasništvo, partnerstvo i povezanost. Neovisna su sva poduzeća koja su potpuno neovisna ili s manje od 25% udjela ulazi u vlasničku strukturu drugog poslovnog subjekta, dok partnersko poduzeće podrazumijeva udjel od najmanje 25%, no ne više od 50% u drugom poduzeću. Povezano poduzeće ima udio koji je veći od 50% u drugom poslovnom subjektu (Europska komisija, 2015) (tablica 2).

Tablica 2. Kategorije MSP-ova prema vrsti odnosa među poduzećima

<table>
<tr><th colspan="3">Definicije MSP-ova prema vrsti odnosa među poduzećima [Vodič za korisnike o definiciji MSP-ova]</th></tr>
<tr><th>Neovisno poduzeće</th><th>Partnersko poduzeće</th><th>Povezano poduzeće</th></tr>
<tr><td>Poduzeće je potpuno neovisno (nema udio u drugim poduzećima i druga poduzeća nemaju udio u istom)</td><td rowspan="2">poduzeće ima udio veći ili jednak 25% u drugom poduzeću/drugo poduzeće ima udio jednak ili veći 25% u poduzeću</td><td>Subjekt ima većinu glasačkih prava (dioničara/članova) u drugom</td></tr>
<tr><td>Poduzeće ima manje od 25% udjela u jednom ili više drugih poduzeća</td><td>Poduzeće je ovlašteno u drugom imenovati/smijeniti većinu članova uprave/nadzornog odbora</td></tr>
<tr><td>Vanjski partneri nemaju udio veći od 25% u poduzeću</td><td rowspan="2">Glasačka prava u drugom poduzeću nisu veća od 50%</td><td>Poduzeće ima nadređenu poziciju nad drugim temeljem ugovora</td></tr>
<tr><td>Nije povezano s drugim poduzećem temeljem fizičke osobe</td><td>poduzeće ima isključivu kontrolu nad većinom glasova u drugom poduzeću temeljem dogovora</td></tr>
</table>

Izvor: Europska komisija, 2015 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=HR [pristupljeno 28.srpnja 2022. godine]

3.2.Rezultati sektora MSP

S obzirom na uvid u klasifikaciju sektora MSP prema veličini (prema preporuci Europske komisije, 2003[4]), važno je reći da poduzeća različitih veličina doprinose nacionalnom gospodarstvu onoliko koliko to dozvoljava stupanj ekonomske razvijenosti određene zemlje u danom trenutku. Prema tome se doprinos sektora MSP u makroekonomskom smislu neće očitovati jednako kod nerazvijenih, tranzicijskih i razvijenih zemalja. Primjerice, razvijene zemlje bilježe više MSP-ova na tisuću stanovnika nego što je to slučaj kod nerazvijenih gospodarstava i zemalja u razvoju (International Center for Research on Women - ICRW, 2019); u državama čiji je stupanj ekonomskog razvoja veći MSP-ovi ostvaruju većinski udio u nacionalnom BDP-u, koji doseže i do 70% (Janovac, 2021). S druge strane, kod slabije razvijenih zemalja je važnost sektora MSP također ključna, no iznimno je naglašena uloga mikro poduzeća u odnosu na mala i srednja, budući da zapošljavaju čak 80% stanovništva i ostvaruju gotovo pola nacionalnog BDP-a (ICRW, 2019).

Na razini Europske unije sektor MSP, koji trenutno čine 23 milijuna mikro, malih i srednjih poduzeća, zapošljava oko 90 milijuna ljudi te je u 2021. godini ostvareno 3.9 milijardi eura dodane vrijednosti kao rezultat operativnog poslovanja malih i srednjih poduzeća, iz čega proizlazi utemeljena tvrdnja Europskog parlamenta (2021) da je sektor MSP ključan izvor poduzetničkog duha i inovacija“. Nadalje, visoka zastupljenost mjera i aktivnosti poticanja poduzetništva u krovnoj „Europa 2020“ strategiji mnogo govori o težini koju nosi sektor MSP te upućuje na ključna područja doprinosa malog i srednjeg poduzetništva, odnosno kapacitet zapošljavanja i stvaranja novih radnih mjesta, inovativni proizvodi/usluge, obrazovanje te smanjenje stope siromaštva i zaduženosti (Vučetić, 2021). Vuković (2012) također govori o potencijalu za zapošljavanje kao i o doprinosu gospodarskoj i društvenoj koheziji te povećanju konkurentnosti kroz internacionalizaciju inovativnih proizvoda na međunarodna tržišta. Upravo su MSP-ovi, prema Vučetić (2021: 13) zaslužni za „održivije i digitalizirano gospodarstvo koje je u suštini rezultat inovacija koje potiču iz sektora MSP-a“.

[4] Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=HR [pristupljeno 28.srpnja 2022. godine]

3.2.1. Rezultati sektora MSP u RH

Republiku Hrvatsku je moguće svrstati u kategoriju tranzicijskih, odnosno zemalja u razvoju (Vajdić, 2019). Tranzicijske zemlje obilježava suboptimalna razina gospodarstva, politike i društva te je upravo zato za RH sektor MSP imperativ za rast i razvoj. Prema Knežević i Has (2018: 166-167) su MSP-ovi „nositelji gospodarskoj razvoja, čine 99.7% gospodarstva Hrvatske, odnosno doprinose udjelom od 2/3 svih zaposlenih u hrvatskim poslovnim subjektima, ostvaruju 54% ukupnih prihoda kao i 50.3% izvoza“. Posebice je za zemlju u razvoju važno kontinuirano i stabilno povećanje stope zaposlenosti, idealno uz istovremeno smanjenje nezaposlenosti, što MSP-ovi mogu osigurati stvaranjem novih radnih mjesta učestalije nego što su to u mogućnosti veća poduzeća. Prema Vidan (2019: 4) su MSP-ovi ključ za „kreiranje poslova, inovacija u poduzetništvu i osiguranje ekonomskog rasta, osobito za zemlje u tranziciji“.

Doprinos sektora MSP-a ogleda se i u internacionalizaciji poslovanja, odnosno inovacija na međunarodna tržišta te rast izvoza koji nastupa kao posljedica. Nažalost, hrvatska mikro poduzeća posluju na razini produktivnosti ispod optimalne, u usporedbi s regionalnim susjedima poput Slovenije, čiji su MSP-ovi gotovo dvostruko produktivniji (Vučetić, 2021). Uzrok tomu je, između ostalog, niz ograničavajućih čimbenika i barijera razvoju poduzetništva, koji su ujedno prepreka ostvarenju mogućeg doprinosa sektora MSP-a hrvatskom gospodarstvu. Vrhovec Žohar i Klopotan (2014: 446) spominju izazove poput „koruptivne djelatnosti, slabu koordiniranost nacionalnih politika za stvaranje odgovarajuće poduzetničke klime, nejednak razvoj regionalnih jedinica“, dok Singer, Šarlija, Pfeifer i Oberman Peterka (2021) u hrvatskom izdanju GEM istraživanja za razdoblje 2019. – 2020. [5] spominju vladine politike i programe prema poduzetništvu te transfer istraživanja i razvoja kao jedne od problematičnih faktora koji otežavaju i usporavaju razvoj poduzetništva u RH. Navedeni uvjeti u kombinaciji s općim globalnim okolnostima čine poduzetničku okolinu, odnosno poduzetničko okruženje, o kojem je riječ u nastavku.

[5] Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2019-2020 (Singer et al., 2021). Dostupno na: http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/WEB-GEM-2019I20.pdf [pristupljeno 13. srpnja 2022. godine]

4. Poduzetničko okruženje

Okolina poduzeća se sastoji od vanjske i unutarnje komponente. Unutarnja ili interna okolina poduzeća podrazumijeva elemente čiji utjecaj poduzeće može kontrolirati i mijenjati, dok vanjska okolina uključuje faktore nad čijim utjecajem poduzeće nema kontrolu. Glavne dimenzije vanjske okoline su ekonomska, društvena, politička i tehnološka (Batinica, 2018). Osim što ih nije moguće kontrolirati, ponekad utjecaje ovih dimenzija poduzetnik ne može niti predvidjeti, budući da ne posjeduje u svakom trenutku sve informacije o promjenama koje se događaju u svakoj od četiri dimenzije niti je moguće uvijek izbjeći sve negativne vanjske utjecaje. Prema tome se može reći da je vanjska okolina primarni uzrok kompleksnosti i neizvjesnosti u poslovanju.

Na poslovanje utječe i stupanj razvoja nacionalnog gospodarstva zemlje. Prema Šegvić (2019) svi utjecaji na razini jedne države koji utječu na poduzetništvo se nazivaju poduzetničkom okolinom poduzeća. Pri tome je moguće razlikovati zakonodavne i institucionalne faktore. Imajući to na umu, u literaturi pronalazimo različite interpretacije i termine kojima se definira institucionalna i zakonodavna infrastruktura kojom su poduzeća okružena, uključujući pristup izvorima financiranja i kapitalu, opći stupanj usvojenosti aktualnih tehnologija te stupanj konkurentnosti u području istraživanja i razvoja, vladine poticajne mjere itd. Navedeno su samo neki od elemenata poduzetničke okoline. Važno je u ovom trenutku skrenuti pozornost na činjenicu da poduzetnička okolina i poduzetnička klima u određenoj zemlji predstavljaju dva različita pojma. Prema Morić Milovanović, Kunst i Srhoj (2015: 73) poduzetnička klima „predstavlja kompleksan fenomen koji je rezultat kontinuirane interakcije vanjskog i unutarnjeg okruženja poduzeća“[6], iz čega proizlazi razlika između termina, budući da se poduzetnička okolina uglavnom tiče utjecaja vanjskog okruženja.

Elementi poduzetničke okoline su različite od države do države, ovisno o stupnju ekonomskog razvoja pojedine zemlje. Kod gospodarski razvijenih zemalja se kvaliteta poduzetničke okoline ogleda u većem udjelu ljudi koji prepoznaju priliku za poduzetničkim pothvatom, većem broju pokrenutih poslovnih pothvata i sl. (Singer et al., 2021). Nasuprot tomu će se poduzetnici u slabije razvijenim zemljama češće suočavati s izazovima poput otežanog pristupa izvorima

[6] Morić Milovanović et al. (2015: 73) navode i pet temeljnih odrednica poduzetničke klime: „menadžerska potpora poduzetničkim aktivnostima, autonomija menadžmenta u smislu iniciranja i provođenja poduzetničkih aktivnosti, dostupnost vremena za razvoj inovacija, optimalan sustav materijalnog i nematerijalnog nagrađivanja te organizacijska ograničenja.“ Izvor: https://hrcak.srce.hr/file/236029. [pristupljeno 01. kolovoza 2022.]

financiranjima i općim posljedicama nestabilnosti nacionalne ekonomije. Slijedom toga je moguće zaključiti da su uvjeti za poduzetništvo bolji u razvijenim zemljama. S druge strane, pokretanje poduzetničkog pothvata uvijek predstavlja izazov, jer postoje univerzalne karakteristike koje oblikuju specifičan profil novoosnovanih, a posebice rastućih poduzeća. Budući da su upravo ta poduzeća pokretači ekonomskog rasta, nužno je da budu otporna i adaptivna u odnosu na vanjske utjecaje, no koliko je realno očekivati da poduzetnici početnici poznaju cjelokupnu zakonodavnu i institucionalnu infrastrukturu i posjeduju menadžerske kompetencije u ranim fazama poslovanja? Iz tog proizlazi potreba za uspostavom adekvatne infrastrukture koja će osigurati usmjeravanje, savjet i podršku, kako bi se povećale vjerojatnosti opstanka poduzeća. Drugim riječima, potrebno je stvaranje djelotvornog okruženja za poduzetnike, što prema Singer et al. (2021: 88) znači stimulacijsko djelovanje na poduzetničku aktivnost „u svim fazama (prepoznavanje prilika, oblikovanje namjera za pokretanje poslovnih pothvata, pokretanje i rast poslovnog pothvata, jednostavni izlazak) i oblicima poduzetničkog djelovanja (profitno, ne-profitno, zaposleničko)“. U nastavku poglavlja su prikazane komponente poduzetničkog okruženja koje se najčešće koriste za procjenu kvalitete uvjeta za poduzetništvo te je iznesena problematika okoline u odnosu na poduzetništvo.

4.1.Komponente poduzetničkog okruženja

Poduzetničko okruženje, dakle, predstavlja ukupnost uvjeta poslovanja i faktore koji utječu na poduzetništvo u zemlji. Okolina je sustav, a komponente poduzetničkog okruženja predstavljaju elemente koji djeluju unutar sustava. Postoje različite podjele poduzetničke okoline na komponente. Primjerice, Delić, Alpeza i Oberman Peterka, 2012: 2) naglašavaju „pristup izvorima financiranja, povoljne vladine politike i programi te pristup profesionalnim uslugama“, dok GEM metodologija razlikuje devet komponenti (slika 1). U literaturi se govori o društvenoj, političkoj i kulturnoj dimenziji, koje s „općim uvjetima, uvjetima poduzetničkog djelovanja, poduzetničkih prilika i kapaciteta, poslovnog previranja te nacionalnog ekonomskog rasta“ čine poduzetničko okruženje (Delić et al., 2012: 2-3).

Slika 1. Komponente poduzetničke okoline prema GEM metodologiji

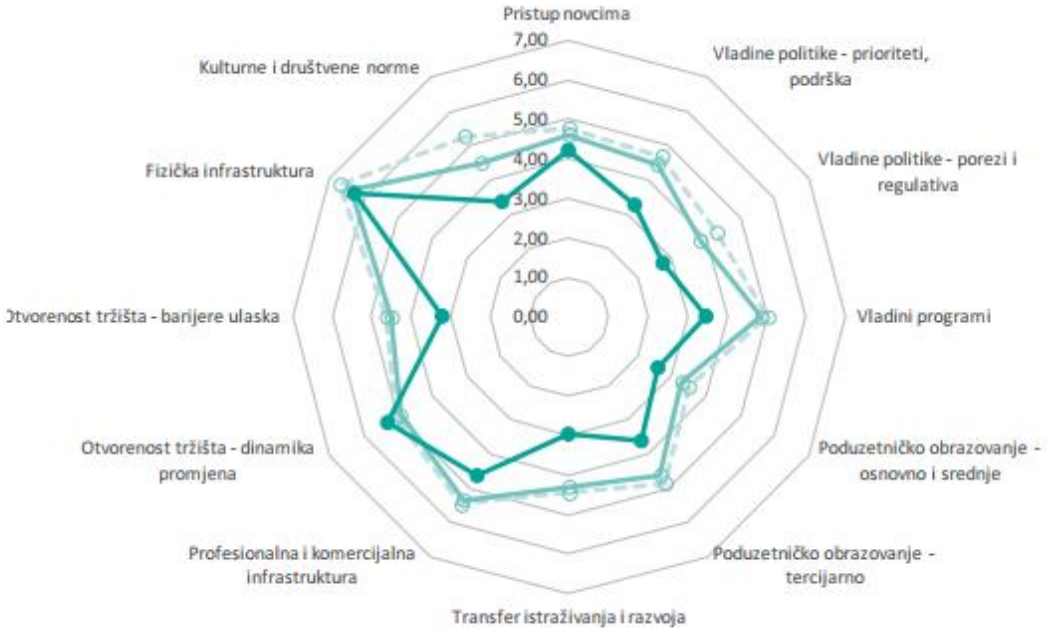

Izvor: http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/WEB-GEM-2019I20.pdf [pristupljeno 14. srpnja 2022. godine]

Neovisno o tome koji se pogled na poduzetničku okolinu usvoji, globalni uvjeti poput kompleksnosti i dinamičnosti promjena u poslovanju ostaju konstantni, zbog čega je sa strane poduzeća razviti visok stupanj fleksibilnosti. Nažalost, takva razina fleksibilnosti je teško ostvariva ako ne postoji stimulativan učinak poduzetničke okoline, posebice u ranim fazama poslovanja poduzetnika Delić et al. (2012) ističe kako je to jedino moguće ako su elementi sustava u harmoniji i međusobno povezani. Samo tako nastaju za poduzetništvo povoljni efekti kao što je visoka razina transfera znanja, visok stupanj inovativnosti i općenito snažan i konkurentan sektor MSP (Delić et al., 2012). Taj je zadatak prvenstveno povjeren nadležnim ministarstvima, agencijama i institucijama, prema Singer et al. (2021). Najčešće metode poticanja poduzetništva su poticajne mjere u smislu subvencioniranih zajmova, sufinanciranja projekata i sl. Sukladno općem napretku su uvjeti za poslovanje postali izazovni te je pred suvremenim poduzetnikom težak zadatak osiguravanja opstanka poduzeća u kompleksnoj okolini. Prema tome je financijska potpora Vladinih institucija kao samostalna mjera

nedovoljna da se uspostavi kvalitetna poduzetnička okolina koja će na poduzetništvo imati poticajan učinak.

Poduzetnicima je potrebna podrška pri suočavanju s izazovima poslovanja u sektoru MSP-a poput poteškoća s pronalaskom kompetentnih kadrova, otežanog pristupa izvorima financiranja i pronalaska novih klijenata (Delić i Alpeza, 2017), visokih troškova lansiranja proizvoda na međunarodna tržišta (Vučetić, 2021), nepovoljnih vladinih politika i programa prema poduzetništvu (Singer et al., 2021) itd. Jedan od aspekata institucionalne podrške jesu profesionalne usluge koje poduzetnicima nude poduzetničke potporne institucije, koje su i jedna od komponenti poduzetničkog okruženja. Po definiciji su u pitanju „poslovni subjekti koji provode programe usmjerene na razvoj poduzetništva te stimulativnog poduzetničkog okruženja“ (Delić i Kuček, 2022: 132). U nastavku cjeline su obrađene karakteristike poduzetničkih potpornih institucija kao ključnog aspekta institucionalne podrške koja je nadasve potrebna hrvatskom sektoru MSP-a u nošenju sa svakodnevnim izazovima, a koju financijske mjere nisu u mogućnosti osigurati.

4.2. **Poduzetničke potporne institucije u Republici Hrvatskoj**

Uz ranije spomenute opće karakteristike suvremenog poslovanja, također je intenzivan utjecaj tržišta i makroekonomskih faktora na poslovanje MSP-ova. Naravno, vanjski utjecaji nisu uvijek primarni izazov. Ponekad je problem unutar poduzeća, odnosno u samom poduzetniku. Nasuprot tomu, većina ugašenih MSP-ova ne uspijeva upravo zbog nekompetentnosti u području marketinga ili menadžmenta (Delić i Alpeza, 2017), a u nekim slučajevima problem uzrokuje nedostatna tehnička ekspertiza poduzetnika (Delić i Alpeza, 2017). Razlog stavljanja naglaska na vanjske utjecaje u odnosu na vlastitu nekompetentnost poduzetnika da osigura opstanak je činjenica da su poduzetničke potporne institucije, koje su u samom središtu problematike rada, ključni aspekt te iste vanjske okoline.

Poduzetničko okruženje nikada nije optimalno za sve poslovne subjekte, no u slučaju izostanka stimulacije te ako su u pitanju ograničavajući utjecaji određenih komponenti poput vladinih programa i politika prema poduzetništvu, tad dolazi do visoke stope neuspjeha novoosnovanih

poduzeća [7] i opće nemogućnosti sektora MSP da ostvari zavidne performanse. Uloga je poduzetničkih institucija neutralizirati ili ublažiti izazove te podržati poduzetnike i pružiti im potporu kako bi se povećale vrijednosti opstanka novoosnovanih i mikro poduzeća. U kontekstu profesionalne i komercijalne infrastrukture [8] kao komponente poduzetničke okoline se govori o institucijama čija je primarna djelatnost pružanje „poslovnih usluga nositeljima poduzetničkih aktivnosti (od obuke do savjetovanja za pokretanje i rast poslovnog pothvata od povezivanja s investitorima do izrade projekata)“ (Singer et al., 2021: 76). Prema Matić (2019: 18) je glavna zadaća poduzetničkih potpornih institucija je podržavati razvoj poduzetništva kontinuiranim osiguravanjem informacija, savjeta i obrazovanja poduzetnicima, a usmjerene su na „stvaranje kvalitetnog, korisnički orijentiranog poduzetničkog okruženja“. Delić et al. (2012) navode da je jedna od najvažnijih funkcija poduzetničkih potpornih institucija osigurati poduzećima pristup profesionalnoj usluzi, no važnost uloge ovih institucija također proizlazi iz pomoći MSP-ovima po pitanju pristupanja izvorima informacija, prijenosa znanja neophodnih za uspostavu i vođenje poslovnog pothvata kao i pružanje specifičnih informacija koje su u danom trenutku potrebne poduzetnicima.

Savjeti ovih institucija mogu biti presudni, primjerice u slučaju poduzetnika bez općeg znanja o vođenju poduzeća i sektoru MSP-a, no ima radikalno inovativnu ideju – tad će biti potrebna pomoć poduzetničkih potpornih institucija u čitavom nizu aspekata poslovanja, od izrade kvalitetnog poslovnog plana i razumijevanja istog, budući da će se tako osigurati prva financijska sredstva, preko istraživanja tržišta i konkurencije, sve do planiranja komunikacijskih aktivnosti i ostalih učestalih karakterističnih problema s kojima se susreću poduzetnici. Prema Milovanović i Tutić (2021: 730) se novoosnovana poduzeća uglavnom „suočavaju s većim zaprekama nego srednja i velika poduzeća“, aludirajući pritom na administrativne barijere i kompleksnost cjelokupnog uspostavljanja poduzeća, tek nakon čega slijede pravi izazovi. Autori su u prošlosti potvrdili postojanje pozitivne korelacije između rasta MSP-ova i vanjskih profesionalnih usluga koja se očitovala u rastu prometa, zaposlenosti, izvoza i profitabilnosti (Delić i Alpeza, 2017).

[7] Prema Bryant (2022), svaki mjesec nastaju brojni novi poduzetnički pothvati, no stopa neuspjeha je vrlo visoka; u 2021. godini je u SAD-u 20% start-upova ugašeno već u prvoj godini poslovanja, odnosno 50% u prvih pet i 65% u prvih deset godina poslovanja; prema Kotashev (2022) 20% se gasi u prvoj, 30% u drugoj, 50% do pete i 70% poduzeća do desete godine poslovanja.

[8] U GEM istraživanjima je podrška obuhvaćena širim pojmom profesionalne i komercijalne infrastrukture, dok se u pojedinim istraživanjima obuhvaća terminom profesionalnih usluga (Delić i Alpeza, 2017). S druge strane, Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture institucionalnu podršku koja je predstavljena u nastavku rada predstavlja kao jednu od dvije komponente ukupnosti poduzetničke infrastrukture.

Hrvatska može pohvaliti sa razvijenom mrežom poduzetničkih potpornih institucija – prema Alpeza i Delić (2020) ista u RH, „prema Registru poduzetničke infrastrukture, obuhvaća 447 različitih ustanova: poduzetničkih centara, centara kompetencija, poduzetničkih i poslovnih zona, razvojnih agencija, poslovnih i tehnoloških inkubatora te poduzetničkih akceleratora“.

Tablica 3. Poduzetničke potporne institucije koje djeluju u Republici Hrvatskoj

Poduzetnička potporna institucija	Svrha, uloga	Izvor
Centar za poduzetništvo/poduzetnički centar	Stručna i edukativna potpora	Milovanović i Tutić (2021: 732) prema Bošnjak (2011)
	Informiranje poduzetnika, promocija poduzetništva	Matić (2019: 19)
Centar kompetencije	Provedba razvojnih istraživanja, fokus na komercijalizaciji i potpore u pogledu intelektualnog vlasništva	Milovanović i Tutić (2021: 733)
	specijalizirane poslovne subjekte koji provode istraživačke projekte razvojnog ili proizvodnog karaktera	Čl. 4 Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture
Razvojna agencija (županijska, lokalna, za određene djelatnosti)	Orijentirane na privlačenje financijskih sredstava u vidu investicija, inicijaciju i implementaciju razvojnih projekata	Milovanović i Tutić (2021: 732) prema Bošnjak (2011)
Poslovni (tradicionalni) inkubator	promicanje poduzetništva, kreacija radnih mjesta	Milovanović i Tutić (2021: 733)
Inkubator nove ekonomije	Najčešće virtualni, no mogu nuditi i uslugu poslovnog prostora; orijentirani na tzv. hi-tech i internetska poduzeća	Milovanović i Tutić (2021: 733) prema Medić (2004)
Poduzetnički inkubator	Ubrzavanje i sistematizacija procesa nastajanja uspješnih poduzeća kroz sveobuhvatnu potporu (prostor za rad, potpora u poslovanju, umrežavanje itd.)	Milovanović i Tutić (2021: 730)
Tehnološki inkubator/inkubator za nove tehnologije	pružanje usluga i resursa novoosnovanim poduzećima koja razvijaju inovacije	Milovanović i Tutić (2021: 732)
Poduzetnički akcelerator	Potpora u fazi rasta i širenja poslovanja	Milovanović i Tutić (2021: 733)

Poslovni park	pružanje poslovnog prostora, zemljišta i resursa; privlačenje investicija	Čl. 4 Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture
Znanstveno-tehnološki park	trgovačka društva koja se osnivaju radi komercijalizacije znanstvenih rezultata, poticanja suradnje znanstvenika i gospodarstvenika	Čl. 4 Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture

Izvor: Matić (2019); Milovanović i Tutić (2021: 733); Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN, br. 93/13, 114/13, 41/14, 57/18, 138/21)

Navedeni oblici poduzetničkih potpornih institucija (tablica 1) čine jednu od dvije sastavnice poduzetničke infrastrukture RH, dok drugu sastavnicu čine poduzetničke zone kao „infrastrukturno opremljena područja odnosno površine planirane prostornim planovima za poslovnu i/ili proizvodnu namjenu, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti“ (NN, br. 57/18, 138/21). Potporna funkcija poduzetničkih zona proizlazi iz činjenice da poduzetnicima stavljaju na raspolaganje prostor koji je organiziran, opremljen te im ustupaju potrebne resurse. Osim konvencionalnih oblika poduzetničkih potpornih institucija, Delić i Kuček (2022: 136-137) navode organizacije različitih pravnih oblika koje djeluju u svrhu podrške poduzetništvu u RH (tablica 4).

Tablica 4. Poduzetničke potporne institucije izvan okvira definicije Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture

Poduzetnička potporna institucija	Organizacijski i pravni oblik	Oblik potpore poduzetništvu
Hrvatska gospodarska komora (HGK)	Stručno-poslovna organizacija i poslovna mreža Hrvatske koja promiče interese svojih članica pred tijelima državne vlasti i povezuje ključne sektore hrvatskoga gospodarstva	HGK zastupa interese članova te pruža savjetodavne i usluge informiranja, osigurava uvide u baze podataka oduzeća postaju članovi, plaćaju mjesečnu članarinu te ostvaruju pravo na pogodnosti]
Hrvatska obrtnička komora (HOK)	Stručno-poslovna organizacija obrtnika	Promiče i štiti interese obrtnika, pruža savjetodavne i obrazovne usluge, omogućuje polaganje ispita i rješava sporove na Sudu časti
Hrvatska udruga poslodavaca (HUP)	Neovisna neprofitna udruga	Pravna pomoć, informiranje u području EU projekata, organizacija edukacija, umrežavanje

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)	Javna ustanova u vlasništvu RH	Posredovanje na tržištu rada, stručno savjetovanje i povezivanje (budućih) poduzetnika potpornim institucijama; nezaposlenim osobama stručnjaci asistiraju u aplikacijskom procesu za ostvarenje potpore pri samozapošljavanju
Pravne, ekonomske i pravno-ekonomske klinike	Djeluju sukladno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći u sklopu pravnih i ekonomskih fakulteta u RH (upisane u Registar pružatelja primarne pravne pomoći)	Pravna i/ili ekonomska pomoć poduzetnicima koji nisu u mogućnosti osigurati profesionalnu uslugu; studentima se omogućuje stjecanje praktičnog znanja
Upravni odjeli za gospodarstvo	Županijsko tijelo	Upravljanje registrima, provjera uvjeta prihvatljivosti za pokretanje obrta, izdaju dozvole za turističke vodiče
Lokalne akcijske grupe (LAG)	Djeluju u sklopu Mreže za ruralni razvoj pri Ministarstvu poljoprivrede	Izrada strateških dokumenata, umrežavanje relevantnih dionika, savjetodavna usluga poduzetnicima čija se djelatnost odnosi na ruralno područje
Hrvatska poljoprivredna savjetodavna služba	Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede pri Ministarstvu poljoprivrede	Savjetodavne i usluge edukacije, usmjeravanje, konzultacije
Hrvatska udruga za franšizno poslovanje	Udruga	Usluge poduzetnicima u svim fazama rasta (franšizno poslovanje, konzalting, edukacija, regrutiranje franšiznih partnera)
Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)	Vladina institucija za poticanje poduzetništva	Financiranje kroz bespovratne potpore, jamstva, zajmove po povoljnim kamatnim stopama, programi poticanja R&D i inovacija

Izvor: Delić i Kuček (2022: 137-138) za CEPOR (2022)

Važno je primijetiti kako su Vladine institucije (tablica 4) pretežno specijalizirane u odnosu na određeni gospodarskom sektoru ili specifični smjer ekonomskog razvoja (npr. HAMAG-BICRO djeluje u smjeru poticanja poduzetništva), odnosno savjetodavnoj potpori određene ekonomske grupacije (primjerice HOK je orijentirana obrtnicima, poljoprivredna savjetodavna služba poljoprivrednicima). Nastavno na podatak o brojnosti poduzetničkih potpornih institucija u 2019. godini, uspoređeni su podaci za 2019. i 2020. s obzirom na broj institucija upisanih u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture, na ukupnoj razini i na razini pojedine vrste poduzetničke institucije.

Slika 2. Broj poduzetničkih potpornih institucija u RH upisanih u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture za 2019. i 2020. godinu

Vrsta poduzetničke potporne institucije	Broj institucija upisanih u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture u 2019. godini	Broj institucija upisanih u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture u 2020. godini
Poduzetnička zona	273	295
Županijska razvojna agencija	20	19
Lokalna razvojna agencija	51	51
Razvojna agencija određene djelatnosti	6	6
Poduzetnički inkubator	42	41
Inkubator za nove tehnologije	12	14
Poduzetnički akcelerator	9	12
Poslovni park	1	1
Znanstveno-tehnološki park	1	1
Poduzetnički centar	50	48
Centar kompetencija	8	8

Izvor: Delić i Kuček (2022: 132) za CEPOR (2022) (prema Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture, 2021)

Usporedbom podataka za 2019. i 2020. godinu je vidljivo kako se broj pojedinih poduzetničkih potpornih institucija mijenjao. U 2020. godini su ugašena dva poduzetnička centra i jedna županijska razvojna agencija te je ukupno zabilježeno povećanje od 23 potporne institucije, od čega su 22 poduzetničke zone. Pokrenuti su novi akceleratori i inkubatori za nove tehnologije. S obzirom na to da su tehnološki start-upovi novoosnovana poduzeća s jakim potencijalom eksponencijalnog rasta, potrebni su im upravo inkubatori za nove tehnologije i akceleratori, što je pozitivan pomak prema usklađivanju ponude i potražnje za uslugama ovih institucija.

5. Poduzetničke potporne institucije u Osječko-baranjskoj županiji

Za razdoblje procvata poduzetništva u RH su zaslužne, između ostalog, i poduzetničke potporne institucije. Prema Mirt (2018: 20) je „prva inicijativa za poticanje poduzetništva nastala u Sisku 1991. godine pokretanjem poduzetničkog inkubatora ELICON, unutar Željezare Sisak“. U razdoblju od 1991. do 1997. godine su pokrenute inicijative poput CROATEH d.o.o. u svrhu tehnološke podrške poduzetništvu, zatim zagrebački Centar za poduzetništvo te tehnološki park u Zagrebu (Mirt, 2018). S namjerom revitalizacije gospodarstva na području Osječko-baranjske županije (OBŽ) 1997. godine s radom počinje osječki Centar za poduzetništvo, inicijalno osnovan kao udruga građana registrirana za djelovanje na području OBŽ (Delić et al., 2012). Centar za poduzetništvo u Osijeku je jedna od prvih institucija svoje vrste u RH, a nastao je s primarnom svrhom stvaranja kvalitetne institucionalne podrške poduzetništvu, što se namjeravalo ostvariti povezivanjem dionika poslovnog i javnog sektora te akademske zajednice (Kuček, 2021). Centar je uspostavljen prateći model američkog „Small Business Development Center (SBDC) pri University of Wisconsin iz Sjedinjenih Američkih Država“ (Delić et al., 2012: 6) te je trebao funkcionirati kao institucija koja poduzetnicima može pružiti sveobuhvatnu uslugu, odnosno uslugu koja je prilagođena konkretnom izazovu i/ili problemu s kojim se u danom trenutku suočavaju.

Centar za poduzetništvo je ujedno i prva poduzetnička potporna institucija na području Osječko-baranjske županije. Na inicijativu spomenutih institucija (Porin, Tehnološki park u Zagrebu i osječki Centar za poduzetništvo) je 2000. godine osnovana „Udruga hrvatskih institucija za poticanje poduzetništva (UHIPP)“ (Delić et al., 2012: 6). Inicijativa, nažalost, nije zaživjela, no Centar za poduzetništvo nastavlja djelovati u svrhu razvoja poduzetništva u OBŽ te kroz suradnju s Gradom Osijekom pokreće projekt poduzetničkog inkubatora BIOS. Prema Delić et al. (2012) je Centar na projektu sudjelovao u savjetodavnoj i konzultantskoj ulozi, no također je osigurao određeni dio financijskih resursa potrebnih za infrastrukturni dio projekta, a Grad je osigurao sredstva za financiranje početka rada BIOS-a. Suvremeni Centar za poduzetništvo u Osijeku djeluje u sklopu osječkog BIOS-a te se bavi aktivnostima čija je krajnja svrha poticanje poduzetništva (Delić et al., 2012). Uz Centar na području Osječko-baranjske županije, prema podacima Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture, djeluju centri za poduzetništvo navedeni u tablici 5 u nastavku.

Tablica 5. Poduzetnički centri u OBŽ

Poduzetnički centri	
Centar za poduzetništvo Osijek - za razvoj i promoviranje poduzetničkog ponašanja	Praćenje natječaja i javnih poziva, savjetovanje i informiranje, edukacije
Centar za lokalne inicijative i poduzetništvo Našice CLIP Našice	Poslovno savjetovanje i planiranje, edukacije i radionice, EU projekti, društveno poduzetništvo, potpora OCD-ima, volonterski management
Društvo za usmjeravanje gospodarskih aktivnosti DUGA	Konzultantske usluge, priprema i provedba projekata, grafički dizajn, izrada vizualnog identiteta, osmišljavanje i izrada web stranica, marketing., specijalizirane edukacije
Poduzetnički centar Beli Manastir d.o.o. za promicanje i razvoj poduzetništva Beli Manastir	
Poduzetničko-razvojni centar općine Erdut	Edukacije, savjetovanje, projekti
Poduzetnički centar Đakovo d.o.o. za razvoj i poticanje poduzetništva	
POSLOVNI PLAN društvo s ograničenom odgovornošću za usluge POSLOVNI PLAN d.o.o.	Pokretanje poslovanja, poslovne financije, predstečajne nagodbe, investicijski projekti, edukacije, knjigovodstvo
VALPOVAČKI PODUZETNIČKI CENTAR društvo s ograničenom odgovornošću za promicanje i razvitak poduzetništva	
Zadruga Poduzetnička mreža Centar za promicanje i razvitak poduzetništva Zadruga Poduzetnička mreža	

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke potporne infrastrukture (pristupljeno 01.08.2022.)

U pitanju su registrirane pravne osobe čija je dužnost „operativno provođenje mjera za razvoj i poticanje poduzetništva na lokalnom ili širem području, koji predstavljaju središta stručne i edukativne pomoći poduzetnicima“ (Matić, 2019: 19). Ova vrsta poduzetničkih potpornih institucija se bavi savjetodavnim uslugama i eventualno pruža pomoć prilikom pripremanja projekata, u što su uključene razne studije poput tzv. *cost-benefit* analize i studije izvodljivosti. Nešto razvijenije institucije poput Centra za poduzetništvo u Osijeku stavljaju na raspolaganje poduzetnicima specijalizirane edukacije koje uključuju razne module koje poduzetnici mogu

sami prilagoditi svojim potrebama (Centar za poduzetništvo, 2022). Lokalne razvojne agencije koje djeluju na području Osječko-baranjske županije su prikazane u nastavku.

Tablica 6. Lokalne razvojne agencije u OBŽ

Lokalna razvojna agencija	
Agencija za održivi razvoj općine - RODA d.o.o. za gospodarski i ruralni razvoj i poticanje poduzetništva	Zakup poslovnog prostora, najam dvorane, RODA: virtualni asistent - vodič za poduzetništvo, 3D printanje
Baranjska razvojna agencija Grada Belog Manastira BARA	
Kulturno-razvojni centar općine Bilje (KRC Bilje)	
Lokalna razvojna agencija Grada Belišća d.o.o. za poticanje lokalnog razvoja	Savjetovanje, projektni prijedlozi, edukacije, treninzi, seminari, radionice, investicijske studije, studije izvedivosti, cost-benefit analize
Lokalna razvojna agencija Valpovo-Petrijevci društvo s ograničenom odgovornošću za promicanje lokalnog i regionalnog razvoja LRA Valpovo-Petrijevci d.o.o.	
Miholjački poduzetnički centar - Lokalna razvojna agencija d.o.o. za poduzetničko i poslovno savjetovanje	
Našička razvojna agencija NARA d.o.o. za lokalni razvoj i poslovne usluge	

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke potporne infrastrukture (pristupljeno 01.08.2022.)

U OBŽ su lokalne razvojne agencije u odnosu na centre za poduzetništvo prisutne u nešto manjem broju. Radi se o institucijama poduzetničke podrške čiji je primarni cilj „smanjiti regionalne razlike, odnosno postići dobro uravnotežen razvoj svih regija RH kako bi se povećala efikasnost cjelokupnog gospodarstva“ (Matić, 2019: 29). S obzirom na lokalni karakter, najčešće su osnivači ovih jedinice lokalne samouprave s ciljem privlačenja i provedbe razvojnih projekata u svrhu jačanja konkurentnosti određenog lokaliteta.

Osim toga, prema Jedinstvenom registru na području OBŽ aktivno djeluju tri poduzetnička inkubatora, jedan inkubator za nove tehnologije te jedna županijska razvojna agencija (tablica 7). Poduzetnički inkubatori su primarno poznati po uslugama subvencioniranog iznajmljivanja poslovnih prostora poduzetnicima. Prema Milovanović i Tutić (2021: 731) je „osnovni cilj poduzetničkih inkubatora stvaranje uspješnih poduzeća, novih radnih mjesta te gospodarski rast i razvoj“. Zanimljiv je slučaj Tera-Tehnopolisa u Osijeku, kojeg Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja smješta u kategoriju tradicionalnih poduzetničkih inkubatora, iako ova institucija zadire u područje prijenosa tehnologije te nudi usluge intelektualnog vlasništva, zbog čega poprima obilježja tehnološkog parka. BIOS je, s druge strane, kategoriziran kao inkubator za nove tehnologije, što je po definiciji institucija „usmjerena na inovativno poduzetništvo te inkubacijskim programima pružaju resurse i usluge novoosnovanim inovativnim poduzećima“ (Milovanović i Tutić, 2021: 731), no u praksi se ne razlikuje u značajnoj mjeri od Tera-Tehnopolisa. Naposljetku, na području OBŽ djeluje i Javna ustanova Županijske razvojne agencije OBŽ čiji je osnivač Županija, a djeluje po istim načelima kao i lokalne razvojne agencije, dok se razlikuje u razmjeru financijske vrijednosti razvojnih projekata i geografskom obuhvatu.

Tablica 7. Poduzetnički inkubatori, inkubatori za nove tehnologije i županijska razvojna agencija u OBŽ (JRPI)

<table>
<tr><th colspan="2">Poduzetnički inkubator</th><th>Inkubator za nove tehnologije</th><th>Županijska razvojna agencija</th></tr>
<tr><td>Poduzetnička zadruga Osvit - Poduzetnički inkubator za upravljanje poslovnim prostorom</td><td>informiranje, pomoć, praćenje, edukacije, promocija, website, najam prostora</td><td>Poduzetnički inkubator BIOS d.o.o.</td><td rowspan="2">Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije</td></tr>
<tr><td>TERA TEHNOPOLIS društvo s ograničenom odgovornošću za promicanje novih tehnologija, inovacija i poduzetništva</td><td>poslovna inkubacija, poslovno savjetovanje, 3D laboratorij, transfer tehnologije, IPR</td><td>Inkubator koji osim subvencioniranog prostora nudi savjetodavne usluge, edukaciju te prezentaciju i promidžbu. [uredi, najam dvorane, Hardware Lab (3D skeneri i printeri), coworking - stol, stolicu i besplatan brzi internet kojima mogu pristupiti 24 sata dnevno, uključujući i dane vikenda i blagdana. Prostor</td></tr>
</table>

Poduzetnički inkubator POLET d.o.o. za razvoj poduzetništva	najam prostora	je opremljen i kabinama za videopozive te modernom čajnom kuhinjom.]	

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture; BIOS Poduzetnički inkubator; Tera Tehnopolis; Poduzetnički inkubator Polet; Poduzetnička zadruga Osvit; Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije (pristupljeno 02.08.2022.)

Ukupno je, prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture (kolovoz, 2022), na području Osječko-baranjske županije bilo aktivno 9 poduzetničkih centara, 7 lokalnih razvojnih agencija, tri poduzetnička inkubatora, jedan inkubator za nove tehnologije te jedna županijska razvojna agencija, što ukupno čini 21 poduzetničku potpornu instituciju.

6. Institucije besplatne pravne pomoći u Osječko-baranjskoj županiji: Pravno-ekonomska klinika

U skladu s prethodno predstavljenom problematikom i karakteristikama poslovanja mikro, malih i srednjih poduzeća, u ovom dijelu rada će se prezentirati inicijativa Ekonomskog i Pravnog fakulteta u Osijeku kojom se nastoji doprinijeti konkurentnosti hrvatskog, primarno osječko-baranjskog sektora MSP-a. Pravni i Ekonomski fakultet u Osijeku su 2013. godine pokrenuli zajednički interdisciplinarni projekt pod nazivom „Pravno ekonomska klinika" s glavnim ciljem stvaranja prilike za stjecanje „praktičnih znanja kao i primjenu teorijskih znanja" studentima fakulteta primjenom tzv. kliničkog načina obrazovanja[9], uz potporu širokog spektra mentora[10]. Klinika je osnovana prateći primjer fakulteta u Sjedinjenim Američkim Državama koji su pokrenuli trend 1970-ih godina, na inicijativu samih studenata koji su bili nezadovoljni stupnjem povezanosti teorije i prakse. Fundamentalno načelo ovog modela je pružanje pravne i/ili ekonomske pomoći svima koji nisu u mogućnosti osigurati konvencionalne savjetnike. Također, sve klinike ove vrste moraju djelovati *pro bono,* odnosno usluge moraju biti besplatne. [11] Iako je navedeni model predstavljao novost za Ekonomski fakultet u Osijeku, za Pravni fakultet je pravnoklinički model predavanja i ranije bio uključen u kurikulum (HUP, 2014).

Pravno-ekonomska klinika, osim što studentima nekonvencionalnom metodologijom omogućuje stjecanje znanja, usluge orijentira problemima novoosnovanih poduzeća te svima koji razmatraju pokretanje poduzetničkih pothvata (CEPOR, 2016). Također se napominje da su djelatnost u kojoj poduzeće posluje te pravni oblik organiziranja irelevantni faktori. Uglavnom su klijenti MSP-ovi s područja OBŽ[12]. Prema CEPOR (2016: 71-72) poduzetnici se najčešće susreću s izazovima u području odabira oblika poslovanja, sustava funkcioniranja poreza i doprinosa, posebice s obzirom na specifični pravni oblik, zatim gašenje poduzeća (d.o.o.) te u području radnog i patentnog prava, poslovnog planiranja itd. Prednosti koje ostvaruju studenti uključuju priliku za rad u timovima, međusobno komplementiranje znanja i

[9] Prema čl. 2 Pravilnika Pravno ekonomske klinike je u pitanju „Oblik nastave tijekom kojeg studenti pod stručnim nadzorom nastavnika i stručnih suradnika pružaju besplatnu (primarnu) pravnu i ekonomsku pomoć u konkretnim pitanjima iz pravne i ekonomske prakse". Dostupno na: http://www.efos.unios.hr/pravno-ekonomska-klinika/wp-content/uploads/sites/371/2014/02/PRAVILNIK-PRAVNO-EKONOMSKE-KLINIKE.pdf

[10] „poslovni savjetnici, profesori, odvjetnici, računovođe, porezni savjetnici, javni bilježnici koji združeno rade na rješavanju problema" Izvor: http://www.efos.unios.hr/pravno-ekonomska-klinika/o-nama/ [pristupljeno 13. srpnja 2022. godine]

[11] http://www.glas-slavonije.hr/sglasnik/sveucilisni-glasnik-11.pdf [pristupljeno 13. srpnja 2022. godine]

[12] Prema podacima CEPOR-a za 2015. godinu, Pravno ekonomska klinika je osigurala pravnu i/ili ekonomsku pomoć za 85 klijenata.

vještina, razvoj perspektive, kako pravne tako i ekonomske te usvajanje ekonomskih i pravnih znanja na drukčiji način (Pranić, 2014). Klinika je 2015. godine osnovala podružnicu u Županji. Od početka svog djelovanja do kraja lipnja 2022. godine u Klinici je riješeno 240 slučajeva (upita poduzetnika).[13]

Sve usluge koje osigurava Klinika su za klijente besplatne, kako se na tržištu konzultantskih usluga ne bi stvarala konkurencija te su sve usluge, odnosno savjeti razmotreni iz pravnog i ekonomskog aspekta, kako bi se klijentima osigurala obuhvatna usluga. Važno je naglasiti da su projekt podržale relevantne institucije poput poduzetničkog inkubatora BIOS, osječki Centar za poduzetništvo, odvjetnici i odvjetnička komora u Osijeku te Hrvatska udruga poslodavaca.[14] Osim savjetodavnih usluga, Pravno ekonomska klinika klijentima pruža i ostale oblike pomoći koje ulaze u pravnu i/ili ekonomsku praksu, dokle god su zakonom dozvoljeni. Osim u Osijeku, prema CEPOR (2016). Također, premda su pravne klinike raširene u cijelom svijetu, pravno - ekonomski model je ipak bio inovacija, što je potaknulo interes „Sveučilišta Columbia Law School iz New Yorka te je profesorica Barbara Schatz zatražila suglasnost da projekt predstavi na konferenciji u SAD-u“ (Pranić, 2014).

[13] Interni podaci Pravno-ekonomske klinike Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
[14] https://www.pravos.unios.hr/katedra-trgovackog-prava/pravno-ekonomska-klinika

7. Praktični dio: Komparativna analiza potrebnih i dostupnih usluga sektoru MSP u Osječko-baranjskoj županiji

Na razvoj poduzetništva utječu globalni tehnološki i geopolitički faktori te stupanj ekonomskog razvoja zemlje koji se odražava na kvalitetu poduzetničkog okruženja. Na hrvatski sektor MSP poduzetnička okolina djeluje ograničavajuće, što je obrazloženo uz pomoć podataka GEM istraživanja za RH za 2021. godinu.

U kontekstu GEM istraživanja se kvaliteta poduzetničke infrastrukture mjeri Nacionalnim indeksom poduzetničke infrastrukture (National Entrepreneurship Context Index – NECI). U obzir se uzima devet komponenti[15], a rezultat je kompozitni indeks za čiji se izračun primjenjuje metoda Likertove skale od 0-10. U tom kontekstu 0 predstavlja vrlo lošu, 5 zadovoljavajuću a 10 vrlo dobru poduzetničku okolinu. U 2019. i 2020. godini je RH bila zadnja ili predzadnja [16]u obje skupine zemalja unutar čijeg konteksta se mjeri kvaliteta poduzetničke okoline (EU, zemlje s visokom razinom BDP *per capita*), a navedeno se nije mijenjalo niti u 2021. godini, što prema Singer, Šarlija, Pfeifer i Oberman Peterka (2022) negativno utječe na pokazatelje poduzetničke aktivnosti (slika 3).

Slika 3. Pozicija RH s obzirom na NECI indeks u skupini EU zemalja i skupini zemalja s visokom razinom BDP per capita

Godina	Hrvatska	EU		Zemlje s visokom razinom bruto domaćeg dohotka po stanovniku	
		Prosjek/Najviši	Rang Hrvatske**	Prosjek/Najviši	Rang Hrvatske**
2019.	3,6	4,6/ 6,0 Nizozemska	17/17	4,8/ 6,1 Švicarska	32/33
2020.	3,7	4,6/ 6,3 Nizozemska	14/14	4,9/ 6,3 Nizozemska	29/30
2021.	3,9	4,9/6,3 Nizozemska	19/19	5,05/ 6,8 UAE	32/32

Izvor: Singer et al. (2022: 71)

[15] Komponente poduzetničke okoline u GEM kontekstu su: „Pristup novcima, Vladine politike prema poduzetništvu, Vladini programi za poduzetništvo, Obrazovanje i obuka za poduzetničke kompetencije, Transfer istraživanja i razvoja, Profesionalna i komercijalna infrastruktura za poduzetništvo, Otvorenost domaćeg tržišta, Fizička infrastruktura i Kulturne i društvene norme“ (Singer et al., 2022: 70-71).

[16] „Od 54 zemlje obuhvaćene GEM istraživanjem u 2019. godini, Hrvatska s vrijednosti NECI indeksa od 3.6 je na 50. mjestu (Gvatemala, Paragvaj, Portoriko i Iran su iza Hrvatske). OD 44 zemlje u GEM istraživanju u 2020. godini Hrvatska s vrijednosti NECI indeksa od 3.7 je na 41. mjestu (Portoriko, Burkina Faso i Angola su iza Hrvatske).“ (Singer et al., 2022: 73).

U međunarodnom kontekstu je RH iznimno loše pozicionirana u pogledu uvjeta za pokretanje poduzetničkog pothvata, odnosno u pogledu poduzetništva općenito, budući da loši uvjeti poduzetničke okoline ne idu na ruku ni uspostavljenim i razvijenim poduzećima. Nadalje, profesionalna i komercijalna infrastruktura je, prema GEM istraživanju, u 2018., 2019. i 2020. najlošije ocijenjena komponenta poduzetničke okoline te je RH na razini ove komponente u sve tri spomenute godine najlošija od svih zemalja koje su sudjelovale u istraživanju (Singer et al., 2021).

Konkretan problem koji se obrađuje u praktičnom dijelu rada je otežan pristup različitim izvorima financiranja za hrvatski sektor MSP. Poduzetničke potporne institucije su u tom pogledu važna komponenta poduzetničke okoline koja ima potencijal diverzificirati strukturu usluga povećanjem udjela usluga koje osiguravaju financijsku potporu. Tako bi se ublažio problem, no funkcionalnost hrvatskih potpornih institucija je upitna jer se „većina usluga svodi na informiranje o vladinim/EU programima podrške poduzetništvu i kako pokrenuti poslovni pothvat“ (Singer et al., 2021: 81). Na tržištu novca, prema Singer et al. (2021: 68) postoji „značajna ponuda bankarskih kredita, no u RH je problem nedostatak odgovarajuće vrste novca (rizični kapital, vlasnički kapital) za nove ili rastuće poduzetničke pothvate“. Od 2021. se navedena komponenta promatra kroz dvije pod komponente (lakoća dobivanja novca i dostatnost novca), pri čemu je RH ispod EU prosjeka (slika 4).

Slika 4. Pozicija RH unutar EU konteksta s obzirom na pristup novcima kao komponentu poduzetničke okoline prema GEM istraživanju za 2021. godinu

Financijska sredstva	Hrvatska	EU	Najbolji		Najlošiji	
Dostatnost	4,32	5,04	7,08	Finska	3.61	Cipar
Lakoća dobivanja	3,76	4,71	6,58	Finska	3,71	Slovenija

Izvor: Singer et al. (2022: 74)

Jedno od ograničenja na tržištu novca je prezasićenost usluga poduzetničkih potpornih institucija uslugama koje nisu u skladu s uslugama koje su potrebne za poticanje razvoja poduzetničkog sektora, odnosno financijskim uslugama. Činjenica da je u RH vrlo slaba koncentracija poslovnih anđela i fondova rizičnog kapitala dodatno doprinosi potrebi potpornih institucija da ublaže problem jačanjem ponude oblicima financijske potpore. U praktičnom

dijelu rada se analizira mjera u kojoj je trenutna ponuda usluga poduzetničko potpornih institucija u OBŽ usmjerena poticanju razvoja i rasta poduzetništva putem financijske potpore.

Kako bi se prikazala struktura ponude navedene vrste potpore je prvo bilo potrebno definirati sve poduzetničke potporne institucije na području OBŽ. Za to je korištena baza podataka Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture. Kad su identificirane sve institucije, ručno je posjećena web stranica svake od navedenih institucija kako bi se prikupile informacije o spektru usluga koje nude. Pritom je spektar usluga prikazan u dvije glavne kategorije:

a) Usluge tehničke potpore, čime su obuhvaćene usluge u području poduzetničkih vještina, savjetovanja, umrežavanja i povezivanje, informiranje, izrada projekata/planova i edukacije te usluge osiguravanja prostornih uvjeta (inkubatori)
b) Usluge financijske potpore (zajmovi, jamstva za kredite, investicije poslovnih anđela, akceleratori i ostale vrste financijskih potpora)

Istraživačka hipoteza pretpostavlja da na području Osječko-baranjske županije ima znatno manje poduzetničkih potpornih institucija koje poduzetnicima osiguravaju financijsku potporu u odnosu na one koje nude usluge tehničke potpore. Prikupljeni su podaci za 18 poduzetničkih potpornih institucija te su tablično prikazani u nastavku (tablica 8).

Tablica 8. Struktura usluga koje nude poduzetničko potporne institucije na području OBŽ

	Tehnička potpora							**Financijska potpora**				
	Poduzetničke vještine	**savjetništvo**	**umrežavanje i povezivanje**	**Inkubatori, središta**	**informacije, vijesti**	**izrada planova/projekata**	**edukacija**	**potpore**	**zajmovi**	**jamstva za kredit**	**poslovni anđeli**	**Akceleratori**
BIOS	+	+	+	+	+	-	+	+	-	-	-	-
Centar za poduzetništvo	+	+	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-
DUGA	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Poduzetnički inkubator Osvit	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Poslovni plan	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-
TERA TEHNOPOLIS	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-

Zadruga Poduzetnička mreža	+	+	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-
Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-
Hrvatska udruga poslodavaca	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Hrvatski zavod za zapošljavanje	-	+	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-
Pravno-ekonomska klinika	+	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-
HAMAG-BICRO	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	-	-
HBOR	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
RODA	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
BARA	-	+	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-
CLIP Našice	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
POLET	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
KRC	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture i web stranice navedenih poduzetničkih potpornih institucija (kolovoz, 2022)

U nastavku su prikazane usluge poduzetničkih potpornih institucija prema uslugama (tablice 9 i 10). Analizirane su usluge s obzirom na udio u kojem su kod 18 institucija u OBŽ pokrivene usluge tehničke, odnosno financijske potpore te udio u kojem pojedina institucija u ponudi ima više ili manje navedenih usluga.

S obzirom na to su za oba gledišta definirana tri razreda. S obzirom na pokrivenost usluga je udio manji od 50% nizak, od 50-60% umjeren te visok ako je u intervalu od 60-100%.

Asortiman usluga je uzak ako institucija ima do 30% usluga, umjeren ako ima 30-60% te širok ako institucija ima od 60-100% navedenih usluga.

Tablica 9. Usluge tehničke potpore poduzetničkih potpornih institucija u OBŽ

	Tehnička potpora							
	Poduzetničke vještine	**savjetništvo**	**umrežavanje i povezivanje**	**Inkubatori, središta**	**informacije, vijesti**	**izrada planova/projekata**	**edukacija**	
BIOS	+	+	+	+	+	-	+	85.71 %
Centar za poduzetništvo	+	+	+	-	+	+	+	85.71 %
DUGA	+	+	-	-	-	+	+	57.14 %
Poduzetnički inkubator Osvit	-	+	-	+	-	-	-	28.57 %
Poslovni plan	+	+	+	-	+	+	+	85.71 %
TERA TEHNOPOLIS	+	+	+	+	+	+	+	100.00 %
Zadruga Poduzetnička mreža	+	+	+	-	+	+	+	85.71 %
Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije	-	-	+	-	+	-	-	28.57 %
Hrvatska udruga poslodavaca	-	+	+	-	+	-	-	28.57 %
Hrvatski zavod za zapošljavanje	-	+	-	-	+	-	-	28.57 %
Pravno-ekonomska klinika	+	+	+	-	+	-	+	71.43 %
HAMAG-BICRO	-	+	-	-	+	-	-	28.57 %
HBOR	-	+	-	-	-	-	-	14.29 %
RODA	-	+	-	-	-	-	-	14.29 %
BARA	-	+	-	-	+	+	+	57.14 %

CLIP Našice	+	-	-	-	-	-	+	28.57 %
POLET	-	-	-	+	-	-	-	14.29 %
KRC	-	+	+	-	+	+	+	71.43 %
	50.00%	**83.33%**	**50.00%**	**22.22%**	**66.67%**	**38.89%**	**55.56 %**	

Izvor: mrežne stranice poduzetničkih potpornih institucija

U kontekstu usluga tehničke potpore koje nude poduzetničke potporne institucije u OBŽ su najzastupljenije usluge informiranja i savjetovanja. Više od četiri petine institucija nudi savjetodavnu uslugu, a dvije trećine nudi usluge informiranja poduzetnika. Tri usluge su umjereno zastupljene, odnosno pruža ih 9 ili više od ukupno 18 institucija: edukacija, poduzetničke vještine te umrežavanje i povezivanje. Usluge inkubatora su najmanje zastupljene (22%), dok usluge izrade planova i projekata nudi nešto više od trećine institucija u OBŽ. U prosjeku potporne institucije nude 3 (52%) od sedam usluga tehničke potpore koje su navedene u gornjem redu tablice. Asortiman tehničkih usluga potpornih institucija je umjeren, odnosno prosječna institucija u OBŽ nudi 3-4 navedene usluge.

Sedam institucija od ukupno 18 na teritoriju OBŽ ima širok asortiman usluga za poduzetnike (dvije institucije pokrivaju 71% usluga, dok asortiman četiri institucije obuhvaća 85% usluga). Samo jedna poduzetnička potporna institucija obuhvaća sve navedene usluge tehničke potpore.

Tablica 10. Usluge financijske potpore poduzetničkih potpornih institucija u OBŽ

	Financijska potpora					
	potpore	**zajmovi**	**jamstva za kredit**	**poslovni anđeli**	**Akceleratori**	
BIOS	+	-	-	-	-	20%
Centar za poduzetništvo	+	-	-	-	-	20%
DUGA	+	-	-	-	-	20%
Poduzetnički inkubator Osvit	+	-	-	-	-	0%
Poslovni plan	-	-	-	-	-	0%
TERA TEHNOPOLIS	+	-	-	-	-	20%
Zadruga Poduzetnička mreža	+	-	-	-	-	20%

Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije	+	-	-	-	-	20%
Hrvatska udruga poslodavaca	-	-	-	-	-	0%
Hrvatski zavod za zapošljavanje	+	+	-	-	-	40%
Pravno-ekonomska klinika	-	-	-	-	-	0%
HAMAG-BICRO	+	+	+	-	-	60%
HBOR	+	+	-	-	-	40%
RODA	+	-	-	-	-	25%
BARA	-	-	-	-	-	0%
CLIP Našice	-	-	-	-	-	0%
POLET	+	-	-	-	-	20%
KRC	-	-	-	-	-	0%
	66.67%	**16.67%**	**5.56%**	**0.00%**	**0.00%**	

Izvor: mrežne stranice poduzetničkih potpornih institucija

Potpore (olakšice, subvencije) su najzastupljenije usluge financijske podrške koje je moguće naći u dvije trećine potpornih institucija u OBŽ. Nasuprot tomu, od 18 potpornih institucija niti jedna ne nudi prilagođene modele financiranja koji su karakteristični za akceleratore (mentorstvo u kombinaciji s financiranjem). Također nema institucija koja ulaže u poduzetništvo po modelu poslovnih anđela. Jamstva za kredite su minimalno zastupljena – u prosjeku ih nudi tek 5%, odnosno 1 u 18 institucija, dok zajmove u prosjeku nudi 16.7%, odnosno 3 u 18 institucija u OBŽ.

Sedam od 18 institucija u ponudi nema niti jednu od navedenih pet usluga financijske potpore. 11 institucija u OBŽ poduzetnicima nudi 20-40% usluga financijske potpore, a samo jedna institucija ima širi asortiman usluga financijske potpore (60%).

Uspredbom podataka o strukturi usluga poduzetničkih potpornih institucija, vidljiva je dominantnost usluga tehničke podrške (tablica 9) poduzetnicima u odnosu na usluge financijske potpore (tablica 10). Prosječna pokrivenost usluga tehničke potpore u 18 institucija je 52%, dok je pokrivenost usluga financijske potpore samo 17%. U ukupnoj strukturi usluga poduzetničkih potpornih institucija dostupne usluge financijske potpore imaju udio od samo 7.87%, dok dostupne usluge tehničke potpore imaju udio od 30.55%.

S obzirom na rezultate komparativne analize je moguće zaključiti da na području OBŽ postoji slaba koncentracija usluga financijske potpore koje omogućuju poduzetničke potporne institucije.

8. Zaključak

Hrvatsko gospodarstvo počiva na sektoru MSP te mikro, mala i srednja poduzeća predstavljaju ključan faktor ekonomskog rasta. U radu je argumentirano da postoje različiti utjecaji na razvoj poduzetništva u nekoj zemlji, no poduzetnička okolina je jedan od naglašenih čimbenika koji definira trenutni kapacitet za rast poduzetničkog sektora, prema tome i ekonomski napredak zemlje. Profesionalna i komercijalna infrastruktura je jedna od komponenti poduzetničkog okruženja koja krije potencijal za veći doprinos rastu hrvatskog sektora MSP nego što je to dosad bio slučaj. Poduzetničke potporne institucije su mogu biti aspekt kroz koji se to može postići. Naime, hrvatski sektor MPS se suočava s mnogo izazova, a u ovom radu je obrađena problematika otežanog pristupa financiranju. S druge strane, ponuda usluga potpornih institucija je suviše homogena u smislu prezasićenosti uslugama tehničke potpore, dok su usluge financijske potpore nedovoljno zastupljene, što je i dokazano u praktičnom dijelu na primjeru Osječko-baranjske županije. Poduzetnici u OBŽ na raspolaganju imaju mnoštvo usluga tehničke potpore, s naglaskom na informiranje i savjetovanje, što je prednost kad su u pitanju novoosnovana poduzeća i poduzetnici početnici, no ne i kad se radi o poduzećima u fazi rasta. Oni, nažalost, niti u jednoj od aktualnih potpornih institucija neće pronaći podršku u vidu investicije po modelu poslovnih anđela niti će im se ukazati potpora po modelu akceleratora, odnosno financijska podrška u kombinaciji s mentoriranjem. Najčešće su dostupne financijske potpore u obliku subvencionirane usluge ili usluge na koje pružatelj ostvaruje olakšice, dok su im zajmovi i jamstva za kredite dostupni tek u jednoj, odnosno tri potporne institucije. Slijedom navedenog je moguće zaključiti da je tržište usluga koje nude potporne institucije suviše homogeno te da se kapacitet za rast poduzetništva u OBŽ potencijalno može aktivirati diverzifikacijom strukture usluga u korist usluga financijske potpore.

9. Literatura

Batinica, D. (2018). *Analiza eksterne okoline poduzeća „IMPOL-TLM d.o.o.“*. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:184841. [pristupljeno 13.08.2022.]

Centar za poduzetništvo Osijek. https://czposijek.hr/. [pristupljeno 02.08.2022.]

CEPOR (2016). *Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016. uključujući rezultate GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja za Hrvatsku za 2015. godinu.* Zagreb: CEPOR, str. 71-72.

Delić, A. (2016). U Pravno-ekonomskoj klinici rade najbolji studenti oba fakulteta. *Sveučilišni glasnik.* 2016(11), str. 6. http://www.glas-slavonije.hr/sglasnik/sveucilisni-glasnik-11.pdf. [pristupljeno 13.07.2022.]

Delić, A., Alpeza, M. i Oberman Peterka, S. (2012). *Uloga poduzetničkih potpornih institucija u razvoju gospodarstva istočne Hrvatske – slučaj osječkog centra za poduzetništvo.* http://www.cepor.hr/HR_cijeli_rad_Oberman%20Peterka_Alpeza_Delic_2012.pdf. [pristupljeno 03.08.2022.]

Delić, A. i Alpeza, M. (2017). Consultancy services market for micro, small and medium-sized enterprises in Croatia. *Economic review.* (2), 53-61.

Delić, A. (2020). *Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama. Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2020. uključujući dio rezultata GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja za Hrvatsku za 2019. godinu* / Singer, Slavica ; Alpeza, Mirela (ur.). Zagreb: CEPOR, 2020, str. 100-107

Delić, A. i Kuček, S. (2022). *Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama. Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2021: Mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj u uvjetima pandemije bolesti COVID-19* / Singer, Slavica ; Alpeza, Mirela (ur.). Zagreb: CEPOR, 2022, str. 132-140.

Ekonomski fakultet u Osijeku (2014). *Pravno ekonomska klinika.* http://www.efos.unios.hr/pravno-ekonomska-klinika/o-nama/. [pristupljeno 14.08.2022.]

Europski parlament (2021). Mala i srednja poduzeća.

https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.4.2.pdf. [pristupljeno 05.08.2022.]

Europska komisija (2015). Vodič za korisnike o definiciji malih i srednjih poduzeća. https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/06/Vodiczakorisnikeodefinicijimalihisrednjihpoduzeca.pdf. [pristupljeno 05.08.2022.]

Hovorka, J. (2019). *Ključne prepreke razvoju poduzetništva u Republici Hrvatskoj.* Specijalistički diplomski stručni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet,

katedra za ekonomiku poduzeća. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:770813. [pristupljeno 05.08.2022.]

Hrvatska gospodarska komora (2021). *Nacionalne strategije*. https://www.hgk.hr/centar-inovacije-i-eu-projekte/nacionalne-strategije. [pristupljeno 08.08.2022.]

Hrvatska udruga poslodavaca (2014). *Pravno ekonomska klinika u Osijeku.* https://www.hup.hr/pravno-ekonomska-klinika-u-osijeku-1.aspx. [pristupljeno 14.08.2022.]

International Center for Research on Women (2019). *What Do Women's Businesses Really Need to Grow and Thrive?* https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2019/10/Women-Entrepreneurship-Beyond-Capital_final.pdf. [pristupljeno 05.08.2022.]

Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture. http://reg.mingo.hr/pi/public/. [pristupljeno 01.08. – 15.08.2022.]

Kesner-Škreb, M., Pleše, I. i Mikić, M. (2003). Državne potpore poduzećima u Hrvatskoj 2001. godine. *Financijska teorija i praksa*, 27(3), 287-330.

Knežević, D. i Has, M. (2018). Financiranje malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj i usporedba s Europskom Unijom. *Obrazovanje za poduzetništvo*, 8(1), 165-180.

Kuček, S. (2021). *Uloga poduzetničkih potpornih institucija u procesu konzultiranja malih i srednjih poduzetnika*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:915944. [pristupljeno 14.08.2022.]

Matić, L. *Uloga poduzetničkih potpornih institucija u razvoju poduzetništva u Republici* Hrvatskoj. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:557505. [pristupljeno 14.08.2022.]

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (2022). *Otvoreni javni pozivi i natječaji.* https://mingor.gov.hr/javni-pozivi-i-natjecaji-7371/javni-pozivi-i-natjecaji-ministarstva/otvoreni-javni-pozivi-i-natjecaji/7390. [pristupljeno 08.08.2022.]

Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta (2019). *Strateški plan Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta.* https://www.mingo.hr/public/STRATE%C5%A0KI%20PLAN%202019_2021%20MGPO.pdf. [pristupljeno 08.08.2022.]

Mirt, B. (2018). *Poduzetništvo u Hrvatskoj*. Diplomski rad. Varaždin: Sveučilište Sjever, Sveučilišni centar Varaždin, Odjel za ekonomiju. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:613903. [pristupljeno 14.08.2022.]

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html. [pristupljeno 05.08.2022.]

Official Journal of the European Union (2003). *Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (notified under document number C(2003) 1422) (2003/361/EC).* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=HR. [pristupljeno 05.08.2022.]

Pravilnik Pravno ekonomske klinike (2014). http://www.efos.unios.hr/pravno-ekonomska-klinika/wp-content/uploads/sites/371/2014/02/PRAVILNIK-PRAVNO-EKONOMSKE-KLINIKE.pdf. [pristupljeno 14.08.2022.]

Pranić, K. (2014). *Osječki studenti besplatno savjetuju poduzetnike.*

https://lidermedia.hr/znanja/osjecki-studenti-besplatno-savjetuju-poduzetnike-83408. [pristupljeno 14.08.2022.]

Radlović, I. (2020*). Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj.* Diplomski rad. Varaždin: Sveučilište Sjever, Sveučilišni centar Varaždin, Studij poslovone ekonomije. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:199714. [pristupljeno 05.08.2022.]

Sinanović, M. (2019). *Poticaji razvoja poduzetništva u Hrvatskoj.* Završni rad. Koprivnica: Sveučilište Sjever, Sveučilišni centar Koprivnica, Odjel za poslovanje i menadžment. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:348287. [pristupljeno 05.08.2022.]

Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S. i Oberman Peterka, S. (2021). *Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2019-2020.* http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/WEB-GEM-2019I20.pdf. [pristupljeno 13.07.2022.]

Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S. i Oberman Peterka, S. (2022.) *Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2021.* https://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2022/06/GEM-publikacija-2021-WEB.pdf. [pristupljeno 14.08.2022.]

Šipić, N. i Najdanović, Z. (2012). *Osnove poduzetništva.* Zagreb: Visoka poslovna škola Zagreb, katedra za marketing. https://pvzg.hr/wp-content/uploads/2018/08/Skripta-osnove-poduzetnistva-03-2013.pdf. [pristupljeno 05.08.2022.]

Šegvić, A. (2019). *Poduzetnička okolina Hrvatske u međunarodnoj perspektivi u razdoblju od 2012. do 2017.* Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:569015. [pristpljeno 08.08.2022.]

Vajdić, K. (2019). *Od deset najrazvijenijih tranzicijskih zemalja nijedna ne ovisi o turizmu ni o prirodi.* https://ideje.hr/od-prvih-deset-najrazvijenijih-tranzicijskih-zemalja-nijedna-ne-ovisi-ni-o-turizmu-ni-o-prirodi-resursima-industrija/. [pristupljeno 08.08.2022.]

Vidan, M. (2019). *Pristup financiranju malih i srednjih poduzeća u zemljama Srednje i Istočne Europe.* Specijalistički diplomski stručni rad. Split: Ekonomski fakultet. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:294520. [pristupljeno 05.08.2022.]

Vučetić, M. (2021*). Izazovi poslovanja malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji. Diplomski rad.* Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Katedra za ekonomiku poduzeća. https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:327920. [pristupljeno 05.08.2022.]

Vuković, K. (2012). *Mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji.* Varaždin: Fakultet organizacije i informatike. https://www.bib.irb.hr/788583/download/788583.Udzbenik_Vukovic.pdf. [pristupljeno 08.08.2022.]

Vrhovec-Žohar, K. i Klopotan, I. (2014). Mala i srednja poduzeća u Europskoj Uniji – izazov uvođenja jedinstvene valute 12 godina poslije. *Tehnički glasnik*, 8(4), 443-450.

Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine, br. 93/13; 114/13; 41/14; 57/18; 138/21).